

LA DEMOCRÀCIA D'ATENES

ASSEMBLEA		
Formada per tots els ciutadans (a la pràctica només uns 5000)		
Té poder legislatiu. Se n'elegeixen per sorteig tots els càrrecs públics.		
CONSELL	MAGISTRATS	HELIEA
Òrgan consultiu format per 500 membres	Càrrecs amb poder executiu (estrategs i arconts)	Tribunals encarregats d'impartir justícia

CIUTADANS	HOMES LLIURES	Tenien drets polítics i econòmics	Participen a l'Assemblea i ocupen càrrecs públics
NO CIUTADANS	ESTRANGERS Metecs	No tenen drets polítics, però sí econòmics	Poden tenir negocis propis i paguen impostos. Personatges admirats com Protàgores i Aristòtil
	DONES	No tenen cap tipus de drets ni	No tenen vot ni veu a les assemblees i no

	ESCLAUS	polítics ni econòmics	poden tenir propietats
--	----------------	--------------------------	---------------------------

EL PENSAMENT SOFISTA

NOMOS I PHYSIS

SOFISTES			
Contemporanis de Sòcrates (segle Va. C.)		Posterioris a Sòcrates (segles V-IV a. C.)	
Protàgores	Hípies d'Elis	Cal·licles	
Gòrgies	Pròdic de Ceos	Antifont	
Defensen la supremacia de la llei sobre la natura. El nomos per damunt de la physis. Les lleis justes són les lleis útils.		Defensen la superioritat de la llei natural La justícia és el predomini dels forts Denuncien l'aspecte repressor de les lleis	

EL CONFLICTE ENTRE PHYSIS I NOMOS

A partir dels sofistes apareix una oposició entre aquests dos termes, que ells van interpretar-los d'aquesta forma:

Nomos com el conjunt de lleis i normes convencionals. Són el fruit d'un pacte entre les persones, són relatives i canvien segons les circumstàncies.

Physis expressa allò natural, les lleis i normes alienes a tot acord o convenció. Tenen el seu origen en la pròpia naturalesa. No són relatives, són inamovibles i absolutes.

En Atenes la filosofia deixa d'interessar-se per la recerca i l'estudi de les lleis naturals i comença a interessar-se per l'estudi del nomos o lleis humanes donant origen a l'estudi de l'ètica i la política. Interessa als sofistes i a socràtics coneixer la naturalesa humana i esbrinar quina n'és la naturalesa de les lleis i quines són les lleis més justes per governar la polis.

TEORIES DEFENSADES PELS SOFISTES.

A. Defensa del dret positiu.

És difícil determinar quina part de les lleis i les normes són naturals i quins són els límits del dret positiu. És mèrit dels sofistes haver realitzat la primera crítica a la llei natural. Van criticar el iusnaturalisme des de diferents perspectives:

1. Crítica a la constitució considerada fins llavors d'indole gairebé sagrada. Ara apareix almenys en gran mesura, com el resultat de factors històrics i d'interessos socials.
2. No es pot acceptar sense més que les lleis estiguin basades en la naturalesa humana. Se n'adonen que moltes lleis que es venien acceptant com originades per una llei natural tenien molt de convencionals.
3. En les primeres reformes constitucionals es trobaven que s'havien de respectar determinades lleis que per tradició es consideraven naturals. Fonamentalment lleis

consuetudinàries (lleis no escrites i de prestigi) les més difícils de reconèixer com a no naturals.

Els sofistes són majoritàriament metec, estrangers, persones que han fet viatges i amb una mentalitat relativista i cosmopolita es pregunten què és això de la llei natural?, Què és la naturalesa humana? Cada sofista ens va oferir una forma d'abordar aquest conflicte entre physis i nomos.

B. Teories iusnaturalistas.

Les teories naturalistes defensen l'origen natural de les lleis. Trobem aquí dues postures diferents:

1. Equilibri entre Physis i nomos: Protàgores.

Ha d'existir una **harmonia entre physis i nomos**: la llei no està en contradicció amb la naturalesa sinó que és una espècie de desenvolupament o apèndix d'ella que la **perfecciona**.

Les lleis **no són d'origen diví** ni tampoc sorgeixen espontàniament, són el resultat de l'acció racional i intel·ligent de les persones que les realitzen. Són l'única manera de regular la convivència, sense legalitat sorgiria la tirania. La llei posa límit a aquesta possibilitat.

En contra d'una hipotètica "Edat d'Or" on el punt de partida seria considerar en el seu origen l'existència d'un ésser humà en estat natural regit per una legislació perfecta; Protàgores poposa que es parteix d'una societat anòmica i es comença un camí de perfeccionament de la justícia -diké- a través de la raó. Hi haurà millors o pitjors legislacions però aquestes mai són totalment naturals o immutables. Les lleis i normes més correctes són les democràtiques de la ciutat d'Atenes.

* Anomia: E. Durkheim: " L'anomia es refereix a un estat sense normes que fa inestable la convivència del grup.

2. Predomini de la physis sobre el nomos.

La segona generació de sofistes defensa que la **moral és antinatural**. No només és convencional sinó que a més és contrària a la naturalesa. Hi ha també dues postures

segons siguin demòcrates o de tendència autoritària, ens trobem amb sofistes igualitaristes i sofistes autoritaristes que defensen la llei del més fort.

a) Igualitaristas.

La naturalesa humana és igualitària i cal defensar al més feble.

Antífont i Hippias creien que els semblants són iguals per naturalesa i no estan emparentats per llei nomos o costums sinó per la pròpia naturalesa. Estan en contra de la discriminació racial i cultural. Tots els homes són iguals.

“Solem enaltir i respectar als qui procedeixen de família il·lustre i no enaltir ni respectar als qui no procedeixen de família il·lustre. En això ens portem entre nosaltres com els bàrbars, ja que **tots som per naturalesa iguals, tant els bàrbars com els grecs.**”

Antífont, DK II, 352-353

Els éssers humans **són iguals per naturalesa** (tenen les mateixes necessitats) però tota la resta (el que es considera bo o dolent, just o injust, lloable o reprovable) és **relatiu segons els costums, l'educació i la condició social**.

En contra de la teoria de Protàgores afirmen que la legislació és alguna cosa necessària però no és capaç de formar als ciutadans, de fer-los justos i raonables. Hem d'anar més enllà, a la physis i fonamentar en ella les nostres lleis.

La llei -nomos- no és el resultat de la naturalesa, com afirmava Heràclit, sinó alguna cosa enfrontat a ella. Defensen la independència de l'individu enfront de la polis legal. Posen l'accent sobre **l'aspecte repressor de la legalitat** intentant salvar a l'individu de la pressió de la polis.

Licofrón i Alcíadabas són demòcrates radicals. Defensen l'extensió de la democràcia reclamant els drets de la dona, el dret de ciutadania per tots els que visquin a la ciutat i l'abolició de l'esclavitud.

"La justícia consisteix en no transgredir els preceptes legals de la polis pel fet que un pertany com a ciutadà. Un home se serviria de la justícia traient el màxim profit per a si mateix si davant testimonis defensa la sobirania de les lleis, mentre que quan està sol i sense testimonis, defensa els dictats de la naturalesa. En efecte, les disposicions legals (nomos) són artificials, però les de la naturalesa són

necessàries. **Les lleis existeixen per convenció** i no són naturals, però els dictats de la naturalesa són naturals i no convencionals. Si algú que infringeix els preceptes legals és capaç d'ocultar la seva conducta davant els qui els han establert, quedarà lliure d'infàmia i càstig; si no és capaç d'ocultar la seva conducta, no. Per contra, si algú s'oposa més enllà del possible a les exigències innates imposades per la naturalesa, el dany no serà menor perquè és capaç d'ocultar la seva conducta, ni serà major perquè ho sap tothom. I és que en tal caso el dany no prové de l'opinió dels homes sinó de la veritat de les coses. La recerca sobre tot això té la seva raó de ser en què la majoria de les accions justes segons la llei (nomos) són hostils a la naturalesa (physis)"

Antifonte, fr. 44, I-II

b) Defensa de la llei del més fort: Calicles i Traxímaco.

És defensada per sofistes de la segona època de tendència autoritària ja que el fonament ha de ser la naturalesa humana, hem de saber com podem conèixer-la, quina és la manera pròpia i intrínseca de comportar-se els éssers humans? I això no és fàcil de saber perquè el nostre comportament està condicionat per l'aprenentatge, els hàbits i les normes que ens han anat inculcant al llarg de la nostra vida.

Què és allò natural en l'ésser humà? Allò que resta si eliminéssim tot el que hem adquirit pels ensenyaments que hem rebut. Aquests sofistes prenen com a exemple de naturalesa humana, prescindint dels elements culturals adquirits, al nen i a l'animal. D'aquests models dedueixen que només hi ha **dues formes naturals de comportament, la recerca del plaer**: el nen somriu quan està feliç i plora quan sent dolor. I **el domini del més fort**: en els animals el mascle més fort domina als altres. La naturalesa del fort imposa la seva supremacia.

Calicles afirma que el nomos contradiu a la naturalesa. La naturalesa fa als éssers humans desiguals, per aquest motiu preval el dret del més fort. En canvi, la llei tendeix a igualar-los afavorint als més febles. Calicles manifesta que ha de prevaler la voluntat dels més forts, hàbils i astuts en la vida de la ciutat de igual manera que ho fa en la natura.

DIFERÈNCIES ENTRE SÒCRATES I SOFISTES

SOFISTES	SÒCRATES

MÈTODE ERÍSTICA: ensenya a defensar qualsevol posició RETÒRICA: ensenya a fer discursos convincents, bellament construït	MÈTODE DIALÈTICA: cerca colectiva de la veritat en dues fases: IRONIA: elimina les opinions falses MAIÈUTICA; fa sortir la veritat que habita dins de cadascú.
OBJECTIU • Recerca de la utilitat • Èxit polític i social	OBJECTIU • Recerca de la veritat moral • Virtut ètica
DOCTRINA • Relativisme • Convencionalisme	DOCTRINA • Universalisme • Intel·lectualisme moral